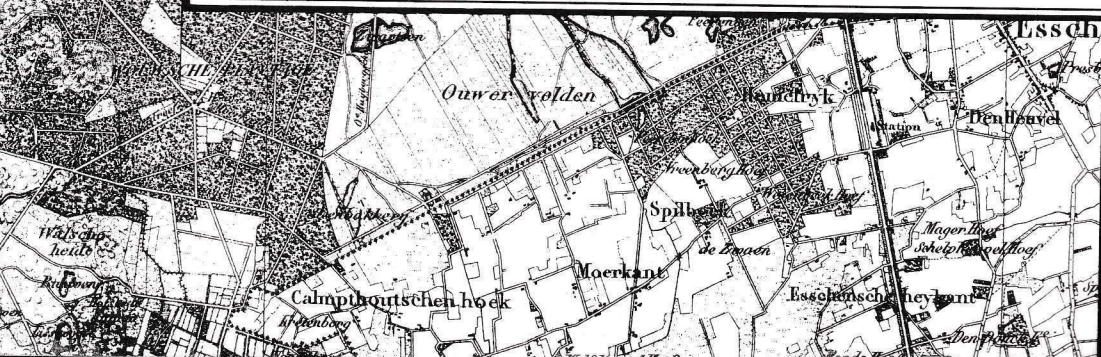

heemkunde kring
DE VIERSCHAER
WOUW

Wouw in de Tweede Wereldoorlog

Plantage-Centrum in Duitse handen

Johan Prinsen, zoon van zaakwaarnemer Jan Prinsen uit Plantage Centrum, was toen de oorlog uitbrak bijna 14 jaar oud. Hij woonde met de rest van zijn familie in 'Prinsenhof' naast de boerderij van Kees Devillers.

Hoewel Johan bij het uitbreken van de oorlog niet zo oud was, weet hij zich een aantal zaken nog goed te herinneren.

"Toen de mobilisatie uitbrak, werden de Nederlandse soldaten onder meer in het jeugdhuis ingekwartierd. Er werd bij ons wel eens gesproken over de toestand in Duitsland en de spanning was ook hier wel merkbaar, maar dat het oorlog zou worden, beseften we eigenlijk niet.

Voor het huis van meester Coremans in het dorp werd in de mobilisatietijd een kanon opgesteld, maar dat was in de richting van Huijbergen gericht. Het Nederlandse leger vermoedde toen nog dat een eventuele Duitse aanval vanuit België zou plaatsvinden.

Je kon in de mobilisatietijd heel gemakkelijk de oudere soldaten herkennen. Die hadden nieuwe schoenen en die waren nog lichtbruin en niet uitgeslagen van het poetsen. Vaak droegen ze ook nog wikkels om hun benen, de zogenaamde poetjes."

De brug over de Zoom in de Plantagebaan, net buiten het dorp was met springstof ondermijnd. Die wilde men de lucht in laten vliegen om de Duitsers of eventuele andere vijanden, die dus vanuit België verwacht werden, tegen te houden. Nederland wilde het liefst, zoals in de Eerste Wereldoorlog, neutraal blijven.

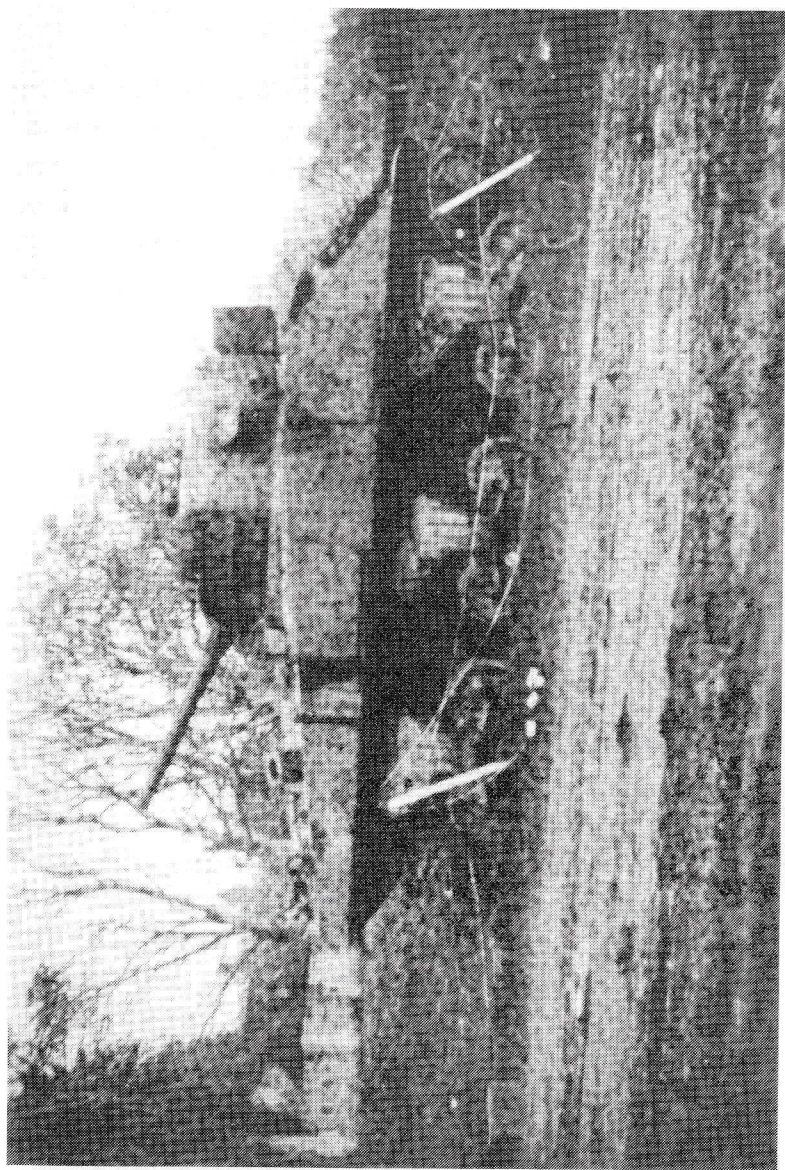
Ook een aantal bomen langs de Plantagebaan, ongeveer op de plaats waar destijds de toegangsweg voor bezoekers van het Woeste Gedeelte lag, waren van springstof voorzien. Het waren er een stuk of tien aan weerskanten van de weg en iemand die nu door de Plantagebaan rijdt kan nu nog aan de bomenrijen zien dat er later nieuwe bomen tussen gezet zijn.

"Die springstof was met een band rond de bomen bevestigd en tussen de verschillende bomen liep een lont. Er was ook dag en nacht bewaking. Ook de brug bij Wouwse Plantage werd bewaakt. De soldaten die de springstof langs de Plantagebaan bewaakten, waren ingekwartierd bij rietdekker Kees Vanaert op de Vleet. Bij ons in het Centrum waren geen Nederlandse militairen ingekwartierd."

Goed rapport

In het Centrum had nagenoeg niemand de beschikking over een radio, zodoende was men in deze vrij besloten gemeenschap niet zo erg goed op de hoogte van wat er in de rest van de wereld gebeurde. De tiende mei 1940 zal Johan Prinsen echter nooit meer vergeten, niet omdat toen de oorlog uitbrak, maar om een heel andere reden.

"Ik had altijd op de school in Wouwse Plantage gezeten en was van daaruit naar het Norbertuslyceum in Roosendaal gegaan. Omdat de meeste kinderen thuis op de boerderij gingen werken of een baantje vonden in een fabriek, stond het onderwijs niet op zo'n hoog peil. Toen ik op het Norbertus kwam, ging het daar in eerste instantie niet zo best, maar in de loop van het jaar gingen mijn punten omhoog. Ik deed zo goed mogelijk mijn best, maar op mijn eerste rapport had ik nog twee vieren en twee vijven. Op 10 mei moest ik naar school om mijn eerste rapport te halen zonder onvoldoendes."

Een foto van een kapotte tank in Plantage-Centrum in Wouwe Plantage. De foto is gemaakt in oktober 1944. (Foto collectie J. Prinsen - Ulvenhout).

Maar dat ging dus niet door, want ik mocht van vader niet naar Roosendaal op die dag."

Toen Plantage-Centrum ontwaakte op 10 mei 1940, was men zich nog van geen kwaad bewust. Er vlogen wel meer vliegtuigen over dan normaal, maar overvliegende vliegtuigen waren niet zo'n abnormaal beeld. Daar maakte men zich niet ongerust over. Tot de vrouw van Kees Devillers huilend bij Jan Prinsen aankwam. Ze maakte zich ongerust. Er zou toch geen oorlog uitgebroken zijn, zodat haar man naar het front moest?

"Om het zeker te weten ging vader toen naar het buitengoed waar telefoon was en belde iemand in het dorp. Hij kreeg toen te horen dat de oorlog inderdaad uitgebroken was. Ik mocht daarom niet naar Roosendaal naar school fietsen, omdat niemand wist wat er te gebeuren stond.

Eigenlijk kwam het uitbreken van de oorlog onverwacht, want een neef van ons, Piet Prinsen van de Kraaienberg, was 's avonds tevoren nog bij ons op bezoek geweest en die verzekerde ons toen nog dat alles goed ging. Hij was een van de soldaten die ingekwartierd was bij Kees Vanaert.

Op 10 mei werd de springstof aan de bomen in de Plantagebaan tot ontploffing gebracht. De bomen vielen deels over de weg, maar enkele vielen ook de verkeerde kant op. Ook de bruggen over de Zoom ging de lucht in.¹

De brug over de Zoom op Zoomvliet en ook de brug in de Schouwenbaan werden opgeblazen."

Fransen

De Nederlandse soldaten vertrokken uit Wouwse Plantage, vermoedelijk om in de Peel te gaan vechten. Johan Prinsen hoorde later dat de Fran-

sen uit de richting Nispen en Huijbergen gekomen waren. Die hadden bij hun binnenkomst problemen, want de Plantagebaan was versperd door de bomen.

"Uit het dorp Wouwse Plantage en het Centrum werd toen werkvolk gehaald om de bomen met paarden van de weg te trekken.

De kapotte Zoombrug in Wouwse Plantage moest hersteld worden om de Fransen door te laten. Er werden rioolbuizen of putringen in de Zoom gerold en met bomen en rommel werd de weg provisorisch hersteld. Later, toen de Duitsers enige tijd in Nederland waren, werd met balken en hout een nieuwe brug gebouwd. De Fransen zijn hier niet gebleven, maar volgens mijn vader zijn ze doorgetrokken naar Roosendaal en verder. Ze waren niet opgewassen tegen de Duitsers."

Op zaterdagavond 11 mei werd Roosendaal gebombardeerd. Johan weet nog dat zijn vader en moeder door de ramen van de bovenverdieping keken om te zien wat er aan de hand was. Ze zagen wel dat het geen bosbrand kon zijn, want de vlammen bleven lang op dezelfde plaats. Later bleek het dat er in Roosendaal flinke branden woedden. Door die brand kwam een gedeelte van het gezin Spaapen uit Roosendaal naar Prinsenhof, omdat ze in Roosendaal hun woning hadden verloren. Zij woonden in de Molenstraat. Verscheidene huizen in Roosendaal, vooral in deze straat (27 woningen) waren door brandbommen vernield.

"Jongens, onder meer afkomstig uit Roosendaal, waren als soldaat in de Peellinie gelegerd. Toen ze bij het uitbreken van de oorlog bemerkten, dat hun commandant verdwenen was, gingen zij er op de fiets vandoor (twee sergeanten en een vijftal soldaten).

In de Molenstraat in Roosendaal zagen zij de rokende puinhopen. Vervolgens zijn zij naar het Centrum van Wouwse Plantage gefietst. Enkele van de soldaten kenden namelijk de familierelatie Spaapen-Prinsen.

Bij ons hebben zij zich gewassen en aten ze wat. Daarna zijn ze verder gefietst, ze wilden niet blijven. Er was toch wel plichtsbesef. Via België en Frankrijk zijn zij in Engeland terecht gekomen."

Duitsers

De eerste Duitsers kwamen in Plantage Centrum met een zijspan. Dat was volgens Johan Prinsen pas op Eerste of Tweede Pinksterdag, een dag of twee, drie nadat de oorlog begonnen was.

"De soldaten met het zijspan vatten post aan de zijkant van de dreef vlak bij ons huis. Ze stelden zich verdekt op omdat ze anders vanuit de dreef een prachtige schietschijf zouden zijn.

Het vliegveld van Woensdrecht, dat eigenlijk zowat aan het eind van onze dreef lag, werd in de eerste dagen nog 'verdedigd' door de Fransen. Kort nadat het zijspan met de Duitsers verdwenen was, kwam uit het bos tegenover ons huis een groep van een stuk of vijf Fransen met een witte zakdoek aan een stok. Ze kwamen bij ons aan de deur en dat zal rond Pinksteren geweest zijn. Ze dachten dat er bij ons ook Duitsers zaten.

Ze hebben zich bij ons gewassen en moeder gaf ze ook te eten. Moeder sprak vrij goed Frans omdat ze altijd gediend had op het buitengoed, waar de spreektaal Frans was.

Die Fransen wilden nog proberen om bij hun onderdeel terug te komen. Wij hebben ze daarom naar de Vleet gebracht. Ze gaven ons eerst nog een aantal dingen die

ze in hun zakken hadden omdat de Duitsers die toch af zouden pakken. Daar heb ik nog een Franse aansteker aan over gehouden.

Voor de Fransen liep het niet zo goed af, want nog dezelfde dag, zagen we ze voorbij onze woning komen. Ze waren krijgsgevangen gemaakt en werden door de Duitsers afgevoerd richting het vliegveld. Ze durfden niet in onze richting te kijken, misschien dat ze bang waren dat ze ons dan zouden verraden."

Dagen later zag Johan nog een kapotte Franse tank staan in het centrum van Huijbergen en bij het Puts molentje. Die waren helemaal doorzeefd. In Huijbergen was ook nog even flink gevochten tussen Fransen en Duitsers.

Op de vlucht

De Nederlandse soldaten gingen in het begin van de oorlog op de vlucht. Ze kwamen ook via Wouwse Plantage. Veel van die soldaten probeerden via België in Frankrijk te komen. Bij een aantal lukte dat, maar er werden er ook veel krijgsgevangen gemaakt en andere stierven tijdens de overtocht omdat de schepen gebombardeerd werden door de Duitsers.

"Na die eerste Duitsers met het zijspan kwamen er al spoedig meer. Die kwamen met paarden en wagens, want alle wegen in het bosgebied bestonden uit zand en die wegen waren uiteraard niet altijd even goed begaanbaar. Het was de ene keer stof en de volgende keer modder en slijk. Het waren een soort aan- en afvoertroepen.

Toen de eerste Duitsers kwamen, waren we ontzettend bang, want we dachten dat we allemaal doodgeschoten zouden worden. Maar er gebeurde helemaal niets. Wisten wij veel dat de Duitsers opdracht hadden gekre-

41

gen om zich netjes te gedragen omdat ze in eerste instantie langs minnelijke weg Nederland wilden bezetten."

Houtroof

Vrij spoedig begonnen de Duitsers met het kappen van hout in de bossen van Wouwse Plantage. Johan Prinsen denkt dat in de loop van de oorlog zeker een derde van alle hout uit de bossen is gehaald.

"In de bossen werden stellingen gemaakt, met schuttersputten en mijnevelden, er werd ook al snel begonnen met de aanleg van de tankval. In de duinen werden loopgraven gemaakt en mitrailleursnesten. De mensen die aan de tankval moesten graven, werden in de omgeving aangewezen. Ook paarden en wagens werden gevorderd.

Met zagen en bijlen werden de bomen gekapt. Het hele bos zat vol 'werkende' mensen. Als de Duitsers in de buurt waren, werkten ze even door en zodra de soldaten weg waren, werd er langzaam aan gewerkt of helemaal niet.

Omdat de Duitsers dachten dat de geallieerden met vliegtuigen en zweefvliegtuigen zouden komen, werden de grote open vlakten later volgezet met zogenaamde vliegerpalen."

Het hout werd in eerste instantie afgevoerd naar elders, maar later werd het ook in de omgeving gebruikt voor de tankval en de stellingen. De zagerijen in het Centrum en in de directe omgeving werden intensief gebruikt voor het verwerken van het hout.

"Aan die tankval werkten ook gevangenen. Die kwamen uit Roosendaal en waren in de vroegere landbouwschool ondergebracht. Wij draaiden wel eens shaggies

en die gooiden we dan als we langsfietsen tussen de mannen die te voet in een lange rij naar de tankval liepen. Zij probeerden die op te vangen, want oprapen van de grond was er niet bij. Dan zouden de Duitsers ingegrepen hebben. Het waren mannen in 'streepjespakken' en ze hadden het beslist niet goed en gemakkelijk. Ik heb ze zelfs in de sneeuw zien werken aan die tankval."

Voedsel

Gebrek aan voedsel was er niet daar in het Centrum van Wouwse Plantage. Vader Prinsen had een eigen varken en er waren geiten die voor melk zorgden. De jonge geiten konden bovendien geslacht worden en er waren natuurlijk ook kippen. De moeder van Johan Prinsen bakte bovendien zelf haar brood. De voedselvoorziening was op de bon, maar er waren veel boerderijen. De boeren hielpen de "burgers".

"Regelmatig moesten wij met een zak graan achter op de fiets naar de molen in Wouwse Plantage of Huijbergen om dat te laten malen.

Vader moest ook voor de tuinen en de boomgaarden zorgen. In die tijd had trouwens iedereen veel zorg voor een eigen groententuin.

In het appelhuis lag in die tijd al geen fruit meer opgeslagen, het werd als woonhuis gebruikt. Het fruit werd rechtstreeks verkocht, temeer omdat de eigenaren vanuit Brussel niet meer naar de Wouwse Plantage konden komen."

Toch had niet iedereen het even goed, want Johan zag regelmatig mensen met smokkelwaar. Vaak was dat voor eigen gebruik. Hij heeft het vermoeden dat er op een bepaald moment in Nederland meer voedsel te krijgen was dan in België. Die mensen werden vaak gehol-

pen door de bewoners, vooral boeren in de grensstrook. Meestal hadden de Belgen een vast adres waar ze hun spulletjes konden halen.

"Maar smokkelen zoals dat in de Eerste Wereldoorlog gebeurde en in de periode daarna, kwam toen niet zo voor. Het is natuurlijk niet voor niets dat een van de dreven van het landgoed 'Zoutdragersdreef' wordt genoemd. Dat dateert nog uit de tijd van de zoutsmokkel."

Fietsen

Terwijl heel West-Brabant op volle of zelfs houten banden fietste, had Johan Prinsen nog de beschikking over een fiets met luchtbanden om naar Roosendaal naar school te rijden. Dat waren geen regelmatige ritjes, want dan weer was de school open, dan weer was die gevorderd door de Duitsers.

Voor die luchtbanden heeft Johan een simpele verklaring:

"Vader bewaarde alles. Dat had hij nog van zijn vader. Zij vonden dat er niets weg gegooid mocht worden, omdat dat altijd nog wel eens van pas kon komen."

Mijn moeder en mijn zusters waren echter nogal 'oprui-merig'. Op een dag zag vader achter de bossen tegenover ons huis rommel liggen. Het waren onder meer fietsbanden en toen hij eens goed keek, zag hij dat het de banden waren die hij altijd bewaard had. Die nam hij weer terug mee naar huis. Thuis sprak hij er natuurlijk een hartig woordje over met moeder. Omdat er in die tijd geen vuilnisophaaldienst was, hadden ze het letterlijk 'achter de rododendrons gesodemierd', om met Wim Sonneveld te spreken."

Toen er nergens meer banden te krijgen waren, gebruikte vader die oude banden om onze fietsen te maken. Wij hebben een tijd met twee buitenbanden over elkaar om de fiets gereden, maar het waren luchtban-

den! En ik heb natuurlijk geluk gehad, want mijn fiets hebben ze nooit afgepakt."

Inkwartiering

In het kasteeltje kwam al snel inkwartiering van de arbeiders die onder meer aan de tankval werkten. De meubels werden opgeslagen bij de omwonenden. Een Duitser in burger had hier de leiding. Volgens Johan Prinsen trok die wel erg gemakkelijk zijn pistool.

"Hij schoot een keer de hond van Heijnen, onze andere burens dood. Toen ik daar een opmerking over maakte, richtte hij het pistool dreigend op mij. Toen heb ik er verder maar geen woorden aan vuil gemaakt."

Ook de familie Prinsen kreeg tegen de bevrijding inkwartiering. Toen begonnen de Duitsers eigenlijk pas echt hun aanwezigheid te tonen in Plantage-Centrum. Er werden extra mijnen aangebracht en op zekere dag diende zich een aantal Duitsers aan in het Centrum.

"Een van die mannen, hij was al wat ouder, begon in de dreef in de heg wat stammetjes uit te kappen. Vader ging naar hem toe om een praatje te maken. Hij had al gauw door dat die soldaat ook niet erg van de oorlog gediend was.

Vader bracht die soldaat mee en moeder was daar toen kwaad over. "Maar aan deze man weet ik wat ik heb en als we straks toch inkwartiering krijgen, heb ik liever deze dan wat jongere mensert", merkte vader Prinsen op. Hijzelf was vier jaar soldaat geweest tijdens de mobilisatie in de Eerste Wereldoorlog.²⁾ De Duitser haalde zijn kameraden (ook wat oudere soldaten) en die zijn een week of drie bij ons gebleven"

Bij ons in huis stond Duitse zend- en radioapparatuur. Regelmatig luisterden wij naar radio Oranje en de BBC.

De Duitsers bij ons waren zeer nieuwsgierig wat wij gehoord hadden. Zij waren "de Krieg" beu. Er was verlangen naar huis, naar vrouw en kinderen. Zij vormden een deel van de Duitse achterhoede.

Vanuit het Centrum (Kriekendreef) schoten ze richting Huijbergen/Hoogerheide. Wanneer de geallieerden terugschoten, was het vaak een regen van granaten. Wij kropen als ratten in sloten en kelders."

Het was trouwens maar goed ook dat er oudere soldaten waren, want enige dagen later kwamen er jongens van de Hermann Goeringtroepen. Daar was iedereen bang van, ook de wat oudere soldaten. Ze wilden die ingekwartierde soldaten spreken, maar die waren er op dat moment niet. In de keuken stonden wel hun geweren netjes op een rij en dat was natuurlijk helemaal fout. Terwijl Johan Prinsen de jonge soldaten aan de praat hield, zorgde vader dat de geweren opgeruimd werden. Vader en zoon dachten dat het bevrijders waren.

De familie Prinsen sliep in die tijd al in de kelder, terwijl de ingekwartierde Duitsers in de kamer aan de achterkant van het huis hun intrek hadden genomen.

"Ze hadden gemakkelijk bij ons kunnen blijven en zich krijgsgevangen kunnen laten maken. Dat wilden ze echter niet en op een avond zijn ze vertrokken.

We ontdekten al snel het gevaar van ontploffende granaten in het bos. Als een granaat op de grond ontploft, krijg je scherven die de lucht in vliegen, ontploft een granaat in de bomen, dan komt er een schervenregen naar beneden."

Tijdens de bevrijding is er in het bosgebied vrij hard gevochten en verschillende tanks en legervoertuigen werden buiten gevecht gesteld. Johan heeft nog een foto van zo'n kapotte tank die in het Centrum

stond vlak bij het appelhuis. Later werd er van hem, samen met zijn zus Riet een foto van die tank gemaakt.

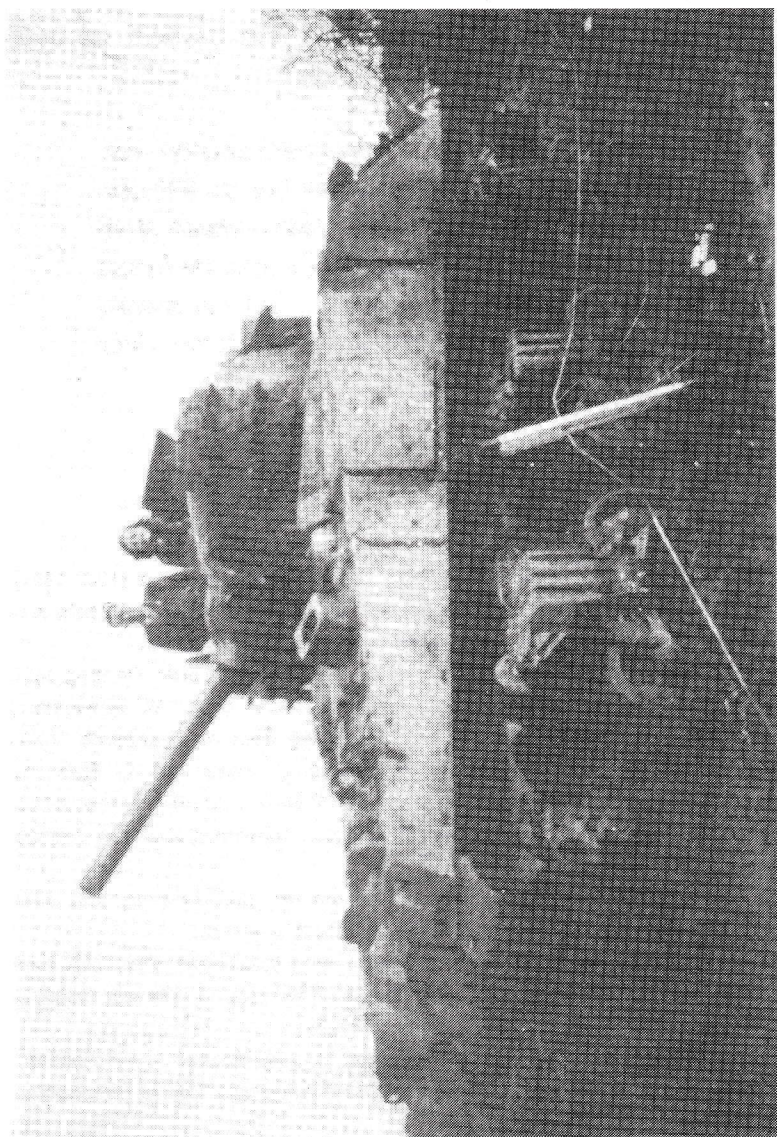
Hij besluit zijn interview met een verhaal over Kees Devillers, de buurman die een boerderij in Plantage-Centrum had.

"Die was bang dat zijn paarden gevorderd zouden worden door de Duitsers. Hij had die in het bos op een omheind stukje grond ondergebracht. Daar omheen stonden bosjes en hij had er allemaal bordjes met de Duitse tekst 'Minen. Lebensgefahr' weggezet. Op die manier behield hij zijn paarden, wel waren de dieren door scherven verwond."

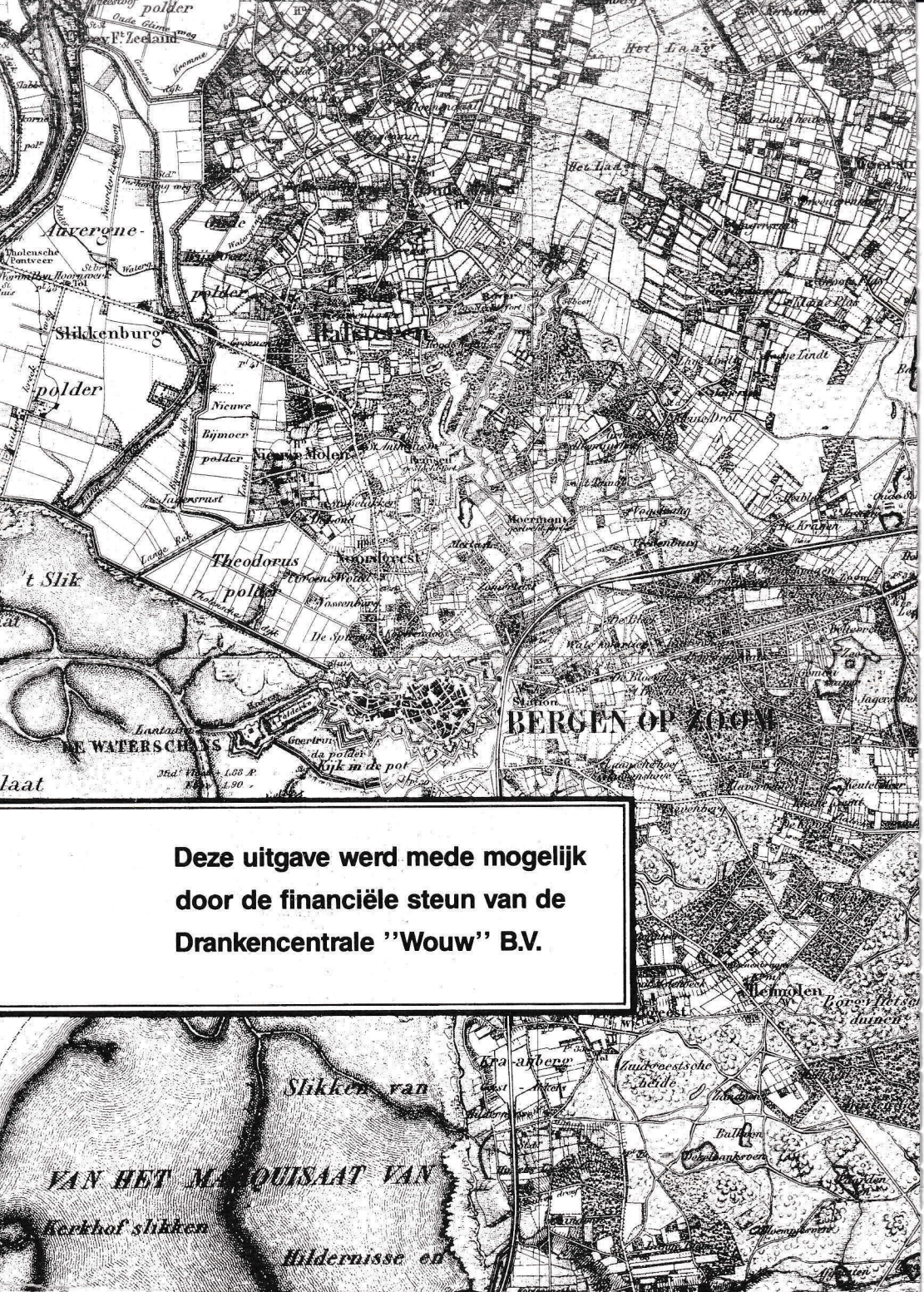
Wouw, 4 augustus 1995

Noten:

1. GAW Dossier 1052. Wederopbouw brug Zoom Wouwse Plantage (1949-1951). Op 17 augustus 1950 kreeg de gemeenteraad van Bergen op Zoom een voorstel om een nieuwe brug te bouwen over de Zoom bij Pindorp. In het raadsvoorstel staat te lezen dat de brug uit 1885 dateerde. De brug werd in 1940 vernield en daarna vervangen door een houten brug. *"Na de vernieling van deze noodbrug in 1944 werd de verbinding door de geallieerde legers hersteld met de thans nog aanwezige baileybrug, welke aan de Staat der Nederlanden toebehoort. Daar de brug bij Pindorp in onderhoud is bij de gemeente Bergen op Zoom, hebben wij een plan ontworpen voor ene definitief herstel."*
Omdat de gemeente Wouw gevraagd had om een bredere brug, zou deze gemeente een deel van de kosten voor haar rekening nemen.
De totale kosten van de vervanging van de brug bedroegen uiteindelijk ruim 30.500 gulden, waarvan de gemeente Wouw 13.500 gulden voor zijn rekening nam.
2. Zie Vierschaer 2-'84, blz 52-72. In het artikel 'In gesprek met..... Jan Prinsen', vertelde hij zijn ervaringen in de Eerste Wereldoorlog aan Hennie Simons-Van der Heijden.

Johan Prinsen en zijn zuster Riet op de vernielde tank in Plantage-Centrum direct na de bevrijding in 1944. (Foto collectie J. Prinsen - Ulvenhout).

Deze uitgave werd mede mogelijk
door de financiële steun van de
Drankencentrale "Wouw" B.V.

VAN HET MARQUISAAT VAN

Kerkhof slikken

Hildernisse en